

בענין פסול אונן

א. מקורות שונים לאיסור אכילת קדשים בכהן גדול אונן ובכהן הדיוט אונן

הרמב"ם בפ"ב מהל' ביאת מקדש עוסק בדיני ביאה ויציאה מן המקדש שלא כדין, ומזה מגיע לדין בפסול אונן לעבודה. וז"ל שם (הל' ה-ח):¹

(ה) כהן שיצא מן מהקדש בשעת העבודה בלבד חייב מיתה בין כהן גדול בין כהן הדיוט, שני' 'ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו', כלומר לא תניחו עבודה ותצאו מבוהלים ודחופים מפני גזירה זו. [השגת הראב"ד: א"א תמה גדול הוא זה, שלא נאמר אותו פסוק אלא לאותה שעה בשביל שנמשחו בניו, ומה שאמרו בתורת כהנים מנין לכהנים שבל הדורות, לכהנים הגדולים שבכל הדורות קאמר, שהרי שמן משחת [קדש] הוא מרבה אותם.] וכן זה שנאמר בכהן גדול 'ומן המקדש לא יצא' אינו אלא בשעת העבודה בלבד, שלא יניח עבודתו ויצא.

(ו) אם כן מפני מה נשנית אזהרה זו בכהן גדול? שכהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו, אע"פ שאינו יוצא מן המקדש, אינו עובד מפני שהוא אונן, ואם עבד והוא אונן של תורה חלל עבודתו בין בקרבן יחיד בין בקרבן ציבור. [השגת הראב"ד: א"א וכיון שהוא חייב להתאבל עליו למה אינו יוצא? ודאי יוצא ומטמא בעל כרחו!]

אבל כהן גדול עובד כשהוא אונן, שני' 'ומן המקדש לא יצא ולא יחלל' – כלומר ישב ויעבוד עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת.

¹ חילוק הקטעים הוא ע"פ הוצאת פרנקל.

(ז) ומניין שעבודת האונן פסולה? מקל וחומר: אם בעל מום שאוכל בקדשים אם עבד חלל, אונן שהוא אסור לאכול בקדשים שנ' 'לא אכלתי באוני ממנו' דין הוא שיחלל.

(ח) ואע"פ שכהן גדול עובד אונן, אסור לאכול קדשים שנ' 'ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'.' וכן אינו חולק לאכול לערב.

אונן שעבד אינו לוקה. ומותר ליגע בקדשים אע"פ שלא טבל, שלא עשו מעלה אלא באכילה, אבל בנגיעה הרי הוא טהור כמו שיחבאר במקומו.

הנה יש לעיין למה הביא רבינו שתי מקורות שונים לאיסור אכילת קדשים לאונן כהן הדיוט ואונן כהן גדול? ודאי שיש הבדל יסודי ביניהם, כי כהן גדול אונן עומד ועובד מדכתיב "מן המקדש לא יצא וגו'" ואילו כהן הדיוט אונן מחלל עבודתו. אבל איסור אכילה נוהג הן בכהן הדיוט הן בכהן גדול, וא"כ היינו מצפים למקור אחד לשניהם, דהיינו מש"כ, "לא אכלתי באוני ממנו". אולם, הרמב"ם הביא מקור נפרד לכהן גדול ממש"כ בפרשת שמיני, "ואכלתי חטאת היום וגו'". ולכאורה משמע שלא רק שאיסור עבודה אינו שייך לכהן גדול אונן, אלא שאפילו איסורו באכילת קדשים שונה בעיקר דינו מאיסורו של כהן הדיוט, וצ"ב.

זאת ועוד. הגמ' בזבחים (טז. טז:) מביא ד' שיטות מהו המקור שאונן מחלל עבודה:

(א) דיוק ממש"כ בכהן גדול "מן המקדש לא יצא ולא יחלל" שכהן הדיוט אונן אמנם מחלל.

(ב) ר' אלעזר מדייק מדברי אהרן הכהן למשה רבינו לאחר שקצף על אלעזר ואיתמר אודות שריפת החטאת, "הן הקריבו" שאהרן עצמו הקריב החטאת, ולו הקריבוה בניו ההדיוטים-אוננים, היתה מתחללת.

(ג) בי רבי ישמעאל לומדים ק"ו מבעל מום, שאם בעל מום שמוותר לאכול קדשים מחלל עבודה, אונן שאסור באכילת קדשים לכ"ש. ולמסקנא הגמ' דורשת צד השוה מבעל מום וזר.

(ד) ר' משרשיא לומד ק"ו מקביל מיושב, ולמס' ג"כ דורש צד השוה מיושב וזר או בעל מום.

כבר דנו האחרונים אם פסול אונן ביסודו הוא פסול גברא או איסור, ונחזור לזה בהמשך. אבל נעיר דלמ"ד שלומדים מבעל מום, דהוה כמובן פסול גברא מובהק, דהה"נ בפסול אונן. והרמב"ם פסק כשיטה זו (אלא שהזכיר הק"ו הפשוט ולא הצה"ש מזר), ומבואר א"כ דפסול אונן בכהן הדיוט הוא חלות פסלות בגברא. אך לגבי כהן גדול לא נראה כן כלל וכלל. המקור שהביא הרמב"ם לאיסור אכילת קדשים שלו, "ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'" משמע באופן ברור שאין כאן הפקעה פורמלית, אלא שפשוט אינו ראוי שיאכל קדשים במצב של אנינות. ויוצא א"כ דלא רק שמקור איסור אכילת קדשים של כה"ג שונה מהמקור של כ"ה, אלא שהם שונים בעצם מהותם. וכל זה צ"ב.

ב. יסוד הגרי"ד: הסתירה בין אבלות לעמידה לפני ה'

ונראה שבאמת הדרך לפתור בעיות אלו כבר נסללה ע"י מרן הגרי"ד זצ"ל, ורק מוטל עלינו לפתח ולהרחיב את הדברים. דיעויין בשיעורים לזכר אבא מר"י בענין אבלות, שם עמד רבינו על היחס בין אבלות לשמחת הרגל, וקבע שני יסודות הנוגעים לעניינינו:

א. שמצות שמחה ברגלים אינה פעולת אכילה ושתייה גרידא, אלא שעצם קיומו הוא **קיום שבלב של שמחה**.² ובמקביל **שעצם הקיום של**

² תמצית הראיות שהביא:

א. שיטת הרמב"ם (הל' יו"ט ו:יז) שמצות שמחה נוהגת היום מדאורייתא אע"פ שא"א להביא קרבנות.

ב. משמעות הרמב"ם (הל' לולב ח:יב) ששמחת בית השואבה היא חלק מחלות שמחת יו"ט.

ג. שיטת הגאונים (הובא ברא"ש ר"ה ד:יד) שי"ל "מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון" בברכת היום של ר"ה ויה"כ אע"פ שבזמן הבית לא הביאו או שלמי שמחה כמובן.

לענ"ד יש להוסיף שלאור דברי הגרי"ד, יש להבין ביתר עומק הקשר שרואה הרמב"ם בין מצות אבלות לחיוב טומאה לכהנים, שמבואר בכותרת להל' אבל ובפרט בסה"מ (מ"ע לז) שהם נכללים במצוה אחת. וי"ל שהחיוב שיטמאו הכהנים [דהוי יותר מפורש בקרא מחובת אבלות עצמה] אינו רק היכי תימצי או סייג, אלא שהתטמאות הכהן כלולה בהתרחקותו מה' ומהמקדש, וא"כ הוי קיום כמצות אבלות עצמה.

מצות אבלות ג"כ הוא קיום שבלב, והי"א איסורי אבלות הם ביטויים חיצוניים לקיום זה.³ וממילא מובנת למה קיום שמחת יו"ט וקיום אבלות הם תרתי דסתרי, ובפרט מובנת שיטת הרמב"ם (הל' אבל י:ג) שאפילו דברים שבצינעא אינם נוהגים ביו"ט, ואילו בשבת הם נוהגים דלית בה קיום שבלב של שמחה.

ב. ששמחת הרגל סותרת מצות אבלות לא רק ברמה הרגשית, אלא גם ברמה ההלכתית. הוי אומר **שיסוד מצות שמחה ברגל הוא חוויית העמידה לפני ה' – "ושמחתם לפני ה' אלקיכם וגו'"** (ויקרא כג:מ) – **ואילו אבילות ביסודו היא ההתרחקות מלפני ה', ולכן למשל הגמ' (מו"ק טו:)** משווה בין דיני אבל לדיני מנודה, ומשתמש בביטוי "מנודה לשמים" לתאר הציבור המתאבלים בשעה שאין גשמים. וביאר הגר"ד, "והיינו משום שצרה היא זהה עם הסתר פנים וסילוק שכינה, וזהו נידוי" דישנו בצרת הציבור⁴ וכן בצרת היחיד.

³ הראיות:

א. המשנה בסנהדרין (מו:): שקרובי הרוג מיתת ב"ד אינן מתאבלים בפומבי "אבל אוננין, שאין אנינות אלא בלב". ובהערה שם כתב, "המונח 'אנינות' במשנה אינו מתייחס לאיסור אכילת קדשים אלא לקיום אבלות, והוא נקרא 'אנינות' מפאת היותו בלב בניגוד למונח 'אבלות' המתייחס לניהוג מעשי."]

ב. הרמב"ם (הל' ביאת מקדש ב:יא) פוסק שאבל אסור לשלוח קרבנות כל ז' ימי אבלותו. ונחזור לזה בהמשך (אות ה'). וחידש הגר"ד שכ"ז מדאורייתא הוא, ואע"פ שהרמב"ם כותב בפירוש שניהוגי אבלות שייכים מדאורייתא רק ביום ראשון, הקיום שבלב של אבלות נמשך מה"ת לכל ז' ימים, וזה נשתקף ע"י איסור שילוח קרבנות.

מאיך העיר ידידי הרב יצחק צולטאן נ"י בשעת החבורה שמשמע אחרת מדברי רש"י (כתובות ו: ד"ה ואביי), שלפי אביי שם חתן פטור מק"ש בליל שבת אע"פ שאסור לבעול כי טריד בטירדא של מצוה, ואילו אבל חייב כי טירדתו היא טירדא של רשות. וא"כ מבואר לכאורה שאין קיום שבלב בנהיגת אבילות. וע"ע רש"י בסוכה (כה). ד"ה טירדא דרשות) שכתב כן בפירוש וז"ל, "שאף על פי שהוא חייב לנהוג אבילות של נעילה רציחה וסיכה להראות כבוד מתו, אינו חייב להצטער." ומו"ר הגר"מ רוזנצווייג שליט"א אמר שגם לו הוקשה כבר מזמן בדברי רש"י אלו. [ניתכן שרש"י מחלק בין אונן לאבל בזה, ולכן אתי שפיר המשנה הנ"ל בסנהדרין, וכן דברי עצמו ביומא (יד). באיסור אכילת קדשים באנינות שנראה בהמשך (אות ד').]

⁴ ראה למשל ישעיהו ט:טו, שם נט:ב, מיכה ג:ד, ירמיהו יא:יד, ועוד.

הגרי"ד גם הסביר שהטעם שכהן גדול מקריב אונן הוא שכהן גדול תמיד מוגדר כעומד "לפני ה'", וזה ע"פ הפסוק שהביא הרמב"ם כאן (ביאת מקדש ב: 1), "מן המקדש לא יצא." וזה מסביר משוואת הגמ' (מו"ק יד:): בין כהן גדול אונן לישראל אונן ברגל [ונחזור לזה בהמשך, אות ח']. והנה רעיון זה הודגש בפרט במשנת הרמב"ם, ונסקור כמה מהראיות לכך:

א. גידול פרע וקרוע בגדים: הרמב"ם (הל' ביאת מקדש א: י) פוסק שהכה"ג מוזהר בגידול פרע ובקרוע בגדים בכל שעה, לעומת כהן הדיוט שמוזהר דוקא בשעת עבודה. וביאר הגרי"ד שם בזה"ל: "אבל כה"ג אסור לגדל פרע ולקרוע בגדיו לעולם, שהרי תמיד הוא במקדש, ולכך נאמר בו 'את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום.'"

ב. כלאים בבגדי כהונה: הרמב"ם (הל' כלאים י: לב, כלי המקדש ח: יב) פוסק שאסור לכהן הדיוט ללבוש האבנט שלא בשעת עבודה משום שיש בו שעטנז. הרמב"ם חולק ומתיר, ע"ש. ובשיעוריו בעניני ציצית (עמ' רג) ביאר הגרי"ד שלפי הרמב"ם, דוקא לכהן גדול מותר ללבוש את האבנט שלא בשעת עבודה, ע"פ היסוד הנ"ל: הכה"ג תמיד מוגדר כעומד לפני ה' במקדש, ולכן מותר לו ללבוש את האבנט אפילו שלא במקום עבודה טכנית, וא"צ להיתר של "בגדי כהונה ניתנו ליהנות מהן."⁵

ג. ישיבה במקדש ובירושלים: ז"ל הרמב"ם בהל' כלי המקדש (ה: ז): "ובית יהיה לו מוכן במקדש והיא הנקראת לשכת כהן גדול, וכבודו ותפארתו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה או שעה או שתיים ביום. ויהיה ביתו בירושלם ואינו זז משם." אמנם ישנם מקורות מפורשים בש"ס לגבי מיקום לשכת כהן גדול, וצייונו הנו"כ על אתר, אבל נראה שהרמב"ם קבע מדעתו בלי מקור שיש קיום בנוכחותו שם. אך ביאר הגרי"ד שזה פשוט עצם דינו של הכה"ג, שחייב לעמוד לפני ה' תמיד. "מן המקדש לא יצא" ה"ה המחייב לשב כל היום במקדש ולגור בעיר הקודש.⁶

⁵ וכבר הקדימו הרדב"ז (כלאים שם), ע"ש.

⁶ בשיעורים שם הגרי"ד העיר רק מדברי הרמב"ם בקיום נוכחות בלשכת כה"ג, אבל ככאורה יש להרחיב את הדברים אף לגבי חידושו בסוף דבריו "ויהיה ביתו בירושלם ואינו זז משם" [ועיין במשך חכמה ויקרא ח: לג והערה I שם]. הרי הרמב"ם ג"כ מדגיש

ד. **אופי פיצול מנחת חביתין**: הכהן גדול חייב להביא קרבן מנחת חביתין בכל יום ויום מעשרון סלת, חציו בבקר וחציו בין הערבים (משנה מנחות נ:). אולם יש לרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות יג:ד) שיטה תמוהה שלא די לחלק הסלת, אלא שמחלק כל חלה וחלה לשנים כדי להקריב חלק מכל או"א בבקר והחלק השני בין הערביים. והראב"ד חולק. וביאר מו"ר הגר"מ רוזנצווייג שליט"א בדעת הרמב"ם שגם זה משקף את שיטת הרמב"ם ביחס לחובת הכה"ג לעמוד תמיד לפני ה' (עיי' מאמרו בקול צבי כרך ט', "שיטת הרמב"ם בענין מנחת חביתין"). חילוק כל חלה וחלה והקרבת חצי מהן עם התמיד של שחר וחצי עם התמיד של בין הערבים (הל' תמידין ומוספין ג:יח) ממשיך את עבודת הכה"ג לאורך כל היום וכל זמן העבודה במקדש.

וא"כ אפשר להבין את שיטת הרמב"ם שישנם מקורות שונים לאיסור אכילת קדשים באנינות לכהן הדיוט ולכהן גדול אונן. פסול אונן בכהן הדיוט הוא אכן פסול גברא, במקביל לבעל מום וכדו'. **כרוך בשם אונן שלו חלות ריחוק מלפני ה'**, עד כדי כך שהוא מופקע אפילו מאכילת קדשים, וכ"ש מעבודת קדשים. ברם, כהן גדול אונן עדיין עומד לפני ה' מדין מן המקדש לא יצא! אמנם הרמב"ם סבור שיש לו שם אונן, ופוסק כן בפירוש בהל' אבלות כפי שנראה לקמן (אות ו'). אבל אין באנינותו שום התרחקות מלפני ה' ושום הפקעה מעולם המקדש. רק יש לו הקיום שבלב של אבלות ועצבות, ואינו ראוי במצב כזה לאכול קדשים – "ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'". אבל בעצם שם גברא שלו אין שום פסול והפקעה, ולכן עדיין עומד ומקריב,⁷ ויש לו רק איסור באכילת קדשים ולא פסול.

בהמשך המאמר ננסה להביא כמה ראיות להצעה זו, אבל קודם כל נעיר שתי הערות:

את הקשר בין ירושלים למקדש, כידוע משיטתו בפיה"מ (סוכה ג:י) שלולב ניטל כל שבעה מדאורייתא בכל ירושלים, וכן משיטתו שקדושה ראשונה של המקדש וגם של ירושלים קידשה לעתיד לבא (הל' בית הבחירה ו:טז).

⁷ ועיי' במשנה למלך שדן אם יש לדייק מלשון הרמב"ם שכה"ג עובד בדיעבד בלבד, אבל הוא מסיק שז"א ויש לו לעבוד לכתחילה בלי שום עיכוב.

א. מדויק במבנה של פרק ב' מהל' ביאת מקדש שיסוד פסול אונן הינו ההתרחקות מלפני ה'. נושא הפרק אינו פסולי עבודה, אלא איסורי ביאה ויציאה מן המקדש. הפרק מתחיל עם דיני ביאה ריקנית לקודש הקדשים והקודש, ואז עובר לאיסור יציאה מן המקדש בשעת עבודה. ודוקא בתוכנית זו מביא רבינו כל דיני כהן אונן! ומסיים הפרק עם דיני שילוח קרבנות לאלו שנאסרו מביאת מקדש. וממש נראה ברור מזה שפסול אונן אינו פסול עבודה גרידא אלא מושרש בנושא של עמידה לפני ה'.

ב. דוקא הרמב"ם מדגיש חשיבותו של החלות שם עומד לפני ה'. וזה כבר מבואר בסוף פ"א מהל' ביאת מקדש בשיטתו המיוחדת ("ייראה לי...") שאיסורי שתוי יין, פרוע ראש, וקרוע בגדים, שייכים אף לנכנס מן המזבח ולפנים אע"פ שאינו עובד כלל. ועיין מה שהשיג עליו הרמב"ן (ל"ת עג). וא"כ אינו מפתיע שמושג זה חשוב ג"כ בפרק ב' בכלל ובפסול אונן בפרט.

ג. כהן הדיוט ששמע שמת לו מת בשעת עבודתו

גרסינן ביומא יג:

תנו רבנן כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל. רבי יהודה אומר כל היום. מאי כל היום? אמר רבא לא נצרכה אלא להביאו מתוך ביתו. אמר ליה אביי השתא לרבי יהודה אפוקי מפקינן ליה, דתניא היה עומד ומקריב על גבי המזבח ושמע שמת לו מת, מניח עבודתו ויוצא, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר יגמור. ואת אמרת מייתנין ליה מתוך ביתו?

קודם כל נעיר שקשה להבין ההו"א של רבא. למה דוקא יביאו כהן גדול אונן מתוך ביתו למקדש? רש"י כותב, וז"ל "מצוה הוא שיביאוהו למקדש לעבוד כל היום כדי לפכח צערו, וה"ק ר' יהודה כל היום יהא עסוק בהקרבה." לא ברור איזו מצוה וקיום יש בפיוצח צערו. וי"ל ע"פ דברינו, ואולי זו גם כוונת רש"י, ששם כהן גדול דורש עמידה תמידית לפני ה'. ולכן דוקא בשעת אנינותו, כאשר התגובה הרוחנית הטבעית היא

להתרחק מהקב"ה, הו"א שר' יהודה הרחיק לכת ומחייב הכה"ג לילך לעמוד ולעבוד בפועל לפניו.⁸

אינו מפורש בבירייתא בהמשך הסוגיא אם נחלקו ר' יהודה ור' יוסי בכהן גדול אונן או בכהן הדיוט, ונחלקו בזה הראשונים. לכאורה יותר פשוט לפרש שנחלקו בכהן גדול, ולכן הסתירה לטענת רבא שר' יהודה מחייב הבאת כה"ג למקדש מתוך ביתו היא מפורשת, וכ"כ כל בעלי התוספות על אתר. ברם רש"י, ר' אליקים, ובעל המאור כולם סבורים שנחלקו בכהן הדיוט, ופירשו שא"א שר' יהודה יקיל כ"כ בכה"ג עד שיביאוהו מתוך ביתו באנינותו, ואילו בכהן הדיוט יחמיר כ"כ שיחייבוהו להניח עבודתו ולעזוב מיד. והנה ברור לפ"ז שיש חפיפה מסוימת בין כהן גדול אונן לכהן הדיוט אונן.

יש להעמיק בזה יותר. עיין בגבורת ארי (שם) שהקשה על רש"י שהרי יש להשוות כהן הדיוט אונן לכהן הדיוט בעל מום. וכמו שכהן שקיבל מום נפסל מיד, אפילו באמצע העבודה ואפילו אם נקטעה ידו בין זריקת הדם לבין הנחתו על המזבח, לכאורה הה"נ בכהן אונן! אמנם יש ליישב בפשטות כי הגבול"א הקשה ע"פ המ"ד בזבחים שלומדים פסול אונן מפסול בעל מום, אבל רש"י בעקביות מצטט הלימוד הראשון בסוגיין מ"מן המקדש לא יצא."⁹ אך עיין במנחת אברהם שהקשה באופן אחר, שאינו מובן שיהיו יוצאים מן הכלל בפסולי גברא. אם חל פסול גברא, ממילא מופקע מהעבודה, וזהו. וא"כ שוב קשה איך ר' יוסי יתיר כהן הדיוט אונן לסיים עבודתו!¹⁰

⁸ מאד מעניין שמדויק בדברי רש"י שזו חובת הציבור – "מצוה הוא שיביאוהו למקדש" וכו'.

⁹ עיין רש"י ביומא שם (ד"ה מקריב אונן), ב"ק קי. (ד"ה נותנו), סנהדרין פד. (ד"ה ומן המקדש). [בפירוש המיוחס לרש"י (מו"ק יד: ד"ה הא) איתא דרשת ר' אלעזר מ"הן הקריבו", אבל רש"י כת"י שם (ד"ה מקריב אונן) מביא "מן המקדש לא יצא" כרגיל].

¹⁰ המנח"א עצמו תירץ שיסוד דין אונן אינו פסול גברא, אלא איסור עבודה, ולגבי איסור עבודה יתכן להיות התיירים מיוחדים. ברם, יש לפקפק בזה. פשוט כמש"כ שהמ"ד שלומד מבעל מום סבור שאונן הוא פסול גברא, ומאידך למ"ד שלומדים מיושב אמנם נראה דהוי איסור וכמו המנח"א, כי פסול יושב נובע מהעשה של "לעמוד לשרת" (עיין זבחים יט: ורמב"ם ביאת מקדש ה:טז-יז). אבל כאמור בהערה הקודמת, רש"י נוקט

ונראה בזה שלפי ר' יוסי, כהן הדיוט ששמע שמת לו מת באמצע העבודה לא חל עליו שם אונן כלל הואיל והוא עדיין עומד לפני ה' בפועל ממש. אלא יגמור עבודתו ורק אח"כ "יצא מקדושתו" ויחול שם אונן עליו. ואולי יש לדייק דמשום הכי שנה הברייתא שהוא דוקא "עומד ומקריב ע"ג המזבח" להדגיש שהוא עומד לפני ה'. לגבי כה"ג עצם השם כהן גדול דורש עמידתו לפני ה' ומונע חלות שם אונן, ולגבי כהן הדיוט ר' יוסי סבור שהעמידה לפני ה' בפועל מונעת חלות זו.¹¹

כאמור, בעלי התוספות נקטו להיפך מרש"י, שכהן גדול אונן וכהן הדיוט אונן מרוחקים כמזרח ומערב ולא יתכן כלל שום היתר עבודה לכהן הדיוט אונן. בתוס' הרא"ש על אתר אפילו הרחיק לכת לומר שאין שום דין אונן כלל בכהן גדול. וודאי שלאור דברינו לעיל היינו מצפים שהרמב"ם יסכים לזה, ואמנם הוא פוסק שכהן הדיוט אונן מחלל עבודתו אפילו היה עומד ומקריב כששמע שמת לו מת (הל' ביאת מקדש ב:1). ברם, נראה שהרמב"ם פירש שיטת ר' יוסי באופן פחות קיצוני. שאע"פ שהוא מסכים עם בעה"ת שר' יוסי התיר דוקא עבודת כהן גדול ולא כהן הדיוט, הוא סבור שהאיסור לכהן הדיוט לעזוב את המקדש בשעת עבודה עומד על כנו, וחייב להישאר במקדש עד שיגמרו העבודה שהוא התחיל קודם אנינותו. הראב"ד תמה דממ"נ, שאם הוא חייב להתאבל ונפסל מעבודה אז ודאי שיצא מן המקדש מיד!

ולכאורה נראה שהרמב"ם הסכים עם רש"י באופן חלקי. אע"פ שהשם אונן אמנם חל עליו אפילו באמצע העבודה, ושוב אסור לו

הלימוד מ"מן המקדש לא יצא ולא יחלל", ומבאר שצריך "לצאת מקדושתו" (רש"י הנ"ל ביומא וב"ק), ובהחלט משמע מזה שפסול אונן אכן נוגע למעמד הגברא, שצריך לצאת מקדושתו! [ואגב, ע"פ יסוד הגרי"ד שהאונן מופקע מעמידה לפני ה', מאד מובן מהו ה"ציאה מקדושתו"].

¹¹ עיין בכנסת הראשונים (זבחים צט הע' יג) שהעלה שלפי רש"י, כמו שכהן הדיוט גומר עבודתו, כך לגבי דין שילוח קרבנות נאמר שאם שמע שמת לו מת באמצע הקרבת קרבנו יגמרו את ההקרבה ולעומת שאר פסולים כגון טמא ומצורע. ברם לדברינו יש לחלק, כי ההיתר לגמור עבודתו אינו דין מיוחד בפסול אונן, אלא שעוד לא חל עליו שם אונן כל עוד הוא עומד ומקריב. ולכאורה זה לא שייך לגבי שילוח קרבנותיו, וממילא יש להשוותו לטמא ומצורע כדו'.

להמשיך לעבוד, הרי הוא עדיין עומד בפועל לפני ה' ועדיין הוי מצורף לעבודתו, אע"פ שאינו יכול להמשיך לעבוד, והדין של "מפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו" שאוסרו מלעזוב בשעת עבודה עדיין שייך לו. והפתרון למתח זה בין השם אונן שלו שדורש יציאתו לשם מצורף לעבודה שאוסר יציאתו הוא לירד מן המזבח אבל להשהות במקדש עד גמר העבודה, ורק אח"כ יצא מן המקדש ויחול עליו אנינותו במלואה.¹²

ויוצא א"כ שיש ג' שיטות עיקריות בדין כהן הדיוט שמת לו מת בשעת עבודה: א' שיטת רש"י וסיעתו שמושכים כהן הדיוט לצד כהן גדול, דלפי ר' יוסי עמידה בפועל לפני ה' מונעת חלות אנינות במקביל לעצם שמו של הכהן הגדול; ב' שיטת בעלי התוספות שמבדילים כהן הדיוט אונן מכהן גדול אונן. כל דיני אנינות חלים על כהן הדיוט מיד, לעומת כהן גדול שאולי אין לו שום דין אונן בכלל (שיטת תוס' הרא"ש); ג' שיטת הרמב"ם שג"כ מבדיל כהן הדיוט אונן מכהן גדול אונן, אך מחד גיסא גם כהן גדול יש לו שם אונן אע"פ שהוא שונה בעיקר דינו ומקורו, ומאידך גיסא כהן הדיוט אינו מנותק לגמרי מעבודתו הואיל והוא עדיין עומד בפועל לפני ה'. ולכן אסור לו להמשיך לעבוד, אבל ג"כ אסור לו לצאת מן המקדש עד שגומרים עבודתו.

ד. איסור אכילת קדשים בכהן גדול אונן

הנה לכו"ע כהן גדול אונן אסור באכילת קדשים אע"פ שמותר בעבודה. בין אם נאמר כדברי הרמב"ם שיסוד דין זה שונה מאיסור אכילת קדשים בכהן הדיוט, בין אם נאמר כדברי תוס' הרא"ש [ועוד ראשונים, וכמו שנראה להלן אות ו'] שאין לו שום דין אונן, צריכים להבין אופי איסור זה. והנה עיין בהמשך הסוגיא הנ"ל ביומא:

אלא אמר רבא רבא מאי 'כל היום' [שאמר ר' יהודה לעיל]? לומר שאינו עובד כל היום, גזירה שמא יאכל. אמר ליה רב אדא בר

¹² והעירוני אבי מורי שליט"א שלכאורה הכהן נשאר מלוכש בבגדי כהונה, כולל האבנט, ולפי דברי הגרי"ד הנ"ל למה דוקא כה"ג מותר ללבוש האבנט שלא בשעת עבודה, זה מדגיש שהוא עדיין מצורף לעבודה אע"פ שאסור לו לעבוד בפועל.

אהבה לרבא, ומי גזר רבי יהודה שמא יאכל? והתנן, 'רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו, שמא תמות אשתו' – ואי מייתא אשתו, עביד עבודה, ולא גזר רבי יהודה שמא יאכל! אמר ליה הכי השתא? התם כיון דיום הכפורים הוא, דכולי עלמא לא קא אכלי, הוא נמי לא אתי למיכל. הכא דכולי עלמא אכלי, הוא נמי אתי למיכל. וכי האי גוונא מי חיילא עליה אנינות? והא מיגרשא! נהי דאנינות לא חייל עליה, אטרודי מי לא מיטרדי?

רבא מבאר שלפי ר' יהודה, כהן גדול אונן לא יעבוד מדרבנן שמא ישכח ויאכל קדשים. והקשה לו ר' אדא בר אהבה משיטה מפורסמת של ר' יהודה שמתקינין לו לכה"ג אשה אחרת קודם יוה"כ כדי להבטיח שיתוודה "בעדו ובעד ביתו – ביתו זו אשתו", וא"כ מוכח שכה"ג עובד אפילו באנינותו! והשיב רבא דלא אמרינן לא פלוג, ודוקא ביום הצום לא גזרו נגד עבודתו הואיל ואינם חוששים שמא ישכח ויאכל דכו"ע אינם אוכלים. ברם אח"כ תמה הגמ' שעיקר הקושיא מעבודת יוה"כ אינה מובנת, כי ר' יהודה ג"כ סבור שהכה"ג גירש את אשתו על תנאי כדי שלא לעבור על הדין של "וכפר בעדו ובעד ביתו ולא בעד שני בתים" (יומא ג.). יוצא א"כ דבאמת כבר לא היתה אשתו בשעת מיתתה, וממילא אין בו שום דין אנינות ולא שייך לגזור בו באכילת קדשים כלל. ות' הגמ', "נהי דאנינות לא חייל עליה, אטרודי מי לא מיטרד?"

בפשטות תירוץ הגמ' הוא שאע"פ שאין לכה"ג דין אונן פורמלי, איסור אכילת קדשים מדאורייתא שייך לו לגמרי! דאל"כ למה היינו גוזרים נגד עבודתו אטו אכילתו אילו כל שאר בני אדם שם לא צמו? וכ"פ רש"י וז"ל "מי לא מיטרד – ובקדשים בעינן שמחה וגדולה, דכתיב (במדבר יח) 'לך נתתים למשחה' – כדרך שהמלכים אוכלים". הנה מבואר דאע"פ שאינו אונן פורמלי הואיל וע"פ דין כבר גירש את אשתו, עדיין חל עליו איסור גמור של אכילת קדשים באנינות. וכן נקט הריטב"א שם וז"ל: "והקשו עליו בתוספות חדא דלא אסר רחמנא אכילת קדשים למצטער שאינו אונן, אטו טבעה ספינתו בים הכי נמי דאסור בקדשים? ... וי"ל לפי רש"י ז"ל דמצטער בעלמא אינו אסור בקדשים, אבל זה שהצער בא לו מחמת מיתת שארו שהיתה כבר, כיון שלבו דוה עליו שהרי מחמת הצורך גירשה, שפיר קרינא ביה אנינות."

ולכאורה יש לבאר את זה ע"פ דברי הגרי"ד הנ"ל. אמנם אין לכהן גדול דין פורמלי של אונן, ואינו מרוחק כלל מן המקום, אבל רגשי כאב וצער בטח שיש לו. ואפשר לומר שכהן גדול יש בו קיום שבלב של אנינות בלי חלות שם התרחקות מן המקום. למ"ד שאין לו שום שם אונן בגברא י"ל שקיום זה עדיין נוהג, ולכן מובן למה נאסר מדאורייתא באכילת קדשים. אך לפי הרמב"ם זה בדיוק השם אונן המיוחד של כהן גדול הנלמד מ"ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'!"¹³

ויש להוכיח עוד שאיסור אכילת קדשים באנינות אינו תלוי דוקא בשם אונן פורמלי מהסוגיא בפסחים (לו.). שם נחלקו ר' יוסי הגלילי ור' עקיבא אם אפשר לעשות מצה ממעשר שני: "ת"ר יכול יוצא אדם ידי חובתו במעשר שני בירושלים, ת"ל 'לחם עוני' – מה שנאכל באנינות, יצא זה שאינו נאכל באנינות אלא בשמחה, דברי ריה"ג. ר' עקיבא אומר מצות מצות ריבה וכו'." ועע"ש (לו:) שהגמ' אומרת שלו היה ריה"ג סבור כמ"ד ביכורים אסורים לאונן, היה פוסל אף ביכורים ממצת מצוה. והנה ברור שאין שום דין אונן באוכלי מצה בליל הפסח, והרי הגמ' אומרת שיש סתירה בין לחם עוני לדבר שאינו נאכל באנינות. אלא לכא' מבואר מכאן שאיסור אכילת קדשים באנינות תלוי גם בקיום שבלב של אבילות, ול"ד בשם אונן פורמלי. ולכן י"ל שכמו שמעשר שני וביכורים מופקעים מאכילה באבילות

¹³ אמנם לפי זה מנותק הקשר ההכרחי בין שמחה לעמידה לפני ה', שכן הכה"ג עומד לפני ה' אע"פ שנשאר בצערו ואפילו יש קיום בזה. אבל נעיר שיתכן שיש לנו מקביל לזה שהוא מאד מתאים, דהיינו חוויית יום הכיפורים. אנו פוסקים כידוע כשיטת ר"ג במו"ק (יט:) שר"ה ויוה"כ מבטלים אבלות כרגלים. ומו"ר הוכיח שבפרט לגבי יוה"כ, יתכן שהגורם לבטל אבלות איננו שמחה, שהרי אינו ברור שיש שום קיום שמחה ביוה"כ, ובפרט במשנת הרמב"ם, אלא שעצם העמידה לפני ה' ה"ה המבטל לאבלות ביום זה. ועיין במאמרו "בענין ועניתם את נפשתיכם וקדושת היום של יוה"כ" (בספר "זכרון הרב"). ועמידה זו נתפסת ביראה ולא בשמחה. [ולעומת סוכות, שעיקר קיומו הוא "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים", כמו שג"כ הוכיח מו"ר]. והנה אין ספק שהרגש הדומיננטי שחש הכה"ג כשהקטיר הקטורת לפני הכפורת היה יראה מוחלטת, וזוהי שיא עבודת יוה"כ ושיא עבודת הכה"ג בדרך כלל ועמידתו לפני ה'. וא"כ מובן שגם בכל השנה כולה, הדבר המחייבו להישאר בעמידה לפני ה' אפילו באנינותו ועומק צערו ג"כ הוי היראה, ולכן מן מהמקדש לא יצא.

וטעונים שמחה בפועל, הה"נ שמופקעים מתורת לחם עוני. ובעיקרון ר' עקיבא מסכים לכל זה, אלא שהוא סבור שיש ריבוי מיוחד מ"מצות מצות" לרבות מעשר שני.

ה. שילוח קרבנות באנינות

איתא במו"ק (טו:) ובזבחים (צט:) שאבל אינו מביא קרבנות: "שלמים" – כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן" [ואח"כ בזבחים מרבה ר"ש שאר מיני קרבנות]. ומפורש בתוספתא (זבחים יא:א) שזה נמשך לכל ז' ימי אבילות. ברם יש להעיר מלשון הרמב"ם בזה: "האבל אינו משלח קרבנותיו כל שבעה, אפילו יין או עצים או לבונה. וכן מצורע אינו משלח קרבנותיו כל זמן שאינו ראוי לביאה אל המחנה אינו ראוי להקרבה. אבל המנודה יש בו ספק אם משלח אם אינו משלח, לפיכך אם הקריבו עליו נרצה." הנה הרמב"ם הכניס אבל ומצורע בדין אחד, ומשמע שכ"ז מדאורייתא.¹⁴ ולכאורה מוכח כן מפסקו בסוף שדוקא קרבנו של המנודה עלה לבעלים כדיעבד משום שיש ספק אם האיסור לשלח קרבנות שייך אלו. וכן נקט הגרי"ד.¹⁵

ברם יש לשאול, א' מהו היחס בין איסור שילוח קרבנות של אונן לאיסור שילוח קרבנות של מצורע, וב' למה כתב הרמב"ם טעם דוקא במצורע ("כל זמן שאינו ראוי לביאה וכו'") ולא באונן? ויש לתרץ בפשיטות שאמנם איסור שילוח קרבנות באונן ובמצורע נובעים משורש אחד, דהיינו ההתרחקות מהמקום. שניהם מרוחקים ואינם ראויים לבא לפני ה', ולכן שניהם מופקעים משילוח קרבנות. וכעין זה כבר כתב הקרן אורה (שם ד"ה וסבר ר"ש) ע"ש. ולאור זאת אינו מפתיע שמקור הדין בא דוקא משלמים, הקרבן המסמל באופן החזק ביותר את היחס בין הבעלים לקב"ה.

¹⁴ נראה מרש"י (שם ד"ה קטני) שזה דרבנן בלבד.

¹⁵ הגרי"ד הביא זה לראיה נוספת שיסוד מצות אבילות הוא קיום שלב, וחדש בזה שאע"פ שמה"ת י"א ניהוגי אבילות שייכים רק ביום הקבורה וביום המיתה, יש חלות שם אבל כל ז' ימים שמשתקף ע"י איסור שילוח קרבנות.

אך כל זה לא שייך לגבי כהן גדול כלל וכלל, ויעויין בהל' כלי המקדש (ד:י) שכבר הקדים רבינו הרפואה למכה: "היה הקרבן של כהן גדול והיה אונן, נותנו לכל כהן שירצה, ועורו ועבודתו לאנשי משמר. כיון שכהן גדול האונן ראוי לעבודה כמו שיתבאר, הרי זה עושה שליח לקרבנו". הנה לדברינו הכל מחזור כשמלה, דשאני עצם שם אונן של כה"ג כי אין באנינותו שום התרחקות מלפני ה', ולכן הוא עובד ולכן הוא משלח קרבנותיו.

ו. שם אונן בכהן גדול

עד כאן עסקנו בעיקר בליבון מה שחסר בשם אונן של כה"ג, דשאני עיקר שם אונן שלו משאר אוננים הואיל ואינו מרוחק מהמקום אפילו באנינותו שנ' "מן המקדש לא יצא, ולכן עובד ומשלח קרבנות וכו'. כעת נעבור ללבן מה שיש בשם אונן שלו. נזכיר שראינו לעיל (אות ג') שלפי התוס' הרא"ש ביומא אין לו שום שם אונן כלל, ואילו לפי הרמב"ם יש לו, והעלינו (אות ד') שיש לו קיום שבלב של אבילות בלי ההתרחקות מהמקום, ועי"ז אפ"ל סוף הסוגיא ביומא יד: לגבי איסור אכילת קדשים כי "אטרודי מי לא מיטרד". אבל זה טעון ביאור נוסף.

הנה תוס' הרא"ש אינו יושב בדד בשיטתו, דכמה ראשונים הצטרפו לו מפאת סוגיא במו"ק (יד:):

מצורע מהו שינהיג צרעתו ברגל ... אמר רבא, תא שמע "והצורע" לרבות כהן גדול. והא כהן גדול, דכל השנה כרגל, לכולי עלמא דמי, דתנן: כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל. שמע מינה נוהג צרעתו ברגל, שמע מינה.

רבא הוכיח שמצורע נוהג איסורי מצורע ברגל (שלא לבא במחנה, שלא לגלח, וכו') מהא דכה"ג נוהג צרעתו ע"פ גזה"כ אע"פ שכל יום ויום אצלו דומה לרגל הואיל והוא עובד באנינותו. ולכאורה דבריו מובנים אך ורק אם מעמד סתם מצורע ברגל מקביל לגמרי למעמד מצורע כהן גדול בכה"ש. ודא עקא, שהרבה ראשונים סבורים שאין שום שם אונן ברגל, וא"כ קשה להו איך אפשר להוכיח מכהן גדול מצורע בכה"ש (שיש לו שם אונן אלא שעדיין עובד) לסתם מצורע ברגל (שאיין לו שם אונן כלל)! ועיין למשל בשיטה תלמיד הר"י מפאריס שכתב בפירוש שאין לכה"ג

שום שם אונן: "והא דכהן גדול דכל השנה כולה כרגל דכולי עלמא דמי – דכי היכי דאין אבלות חל אכולי עלמא ברגל, הכי נמי לא חייל אבלות אכהן גדול כולא שתא, דתנן כהן גדול מקריב אונן דכת' לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא ולא יחלל וגו'". וכ"כ רש"י כת"י שם, ע"ש.¹⁶

אולם לא כן היא שיטת הרמב"ם. ואדרבא, נראה שהוא דוקא הרחיק לכת להדגיש שיש לכהן גדול שם אונן! דיעויין בהל' אבל (ז:ו) וז"ל "כהן גדול חייב בכל דברי אבילות, אלא שאסור לו לקרוע בגדיו למעלה ולגדל פרע ולצאת אחר המטה, וכל העם באין לנחמו לביתו, וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הספסל, ואומרין לו כשמנחמין אותו אנו כפרתך והוא אומר להם תתברכו מן השמים וכו'". הנה מבואר דחייב מדאורייתא (עיין לעיל ה:א) בכל דיני אבילות חוץ מאלו שמוציאים אותו מן המקדש (קריעת בגדים וגידול פרע¹⁷). ומעבר לזה, עיין בריש הל' אבל, שהתחיל עם המקור למצות אבילות מן התורה וז"ל: "מצות עשה להתאבל על הקרובים, שנאמר 'ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' וכו' – הרי המקור לעיקר מצות אבילות לכו"ע בא דוקא מאנינותו של אהרן הכהן, ומהפסוק שלימד לשיטתו איסור מיוחד אצלו באכילת קדשים! אז לא רק שהרמב"ם חולק על הראשונים הנ"ל וסבור שיש שם אונן לכהן גדול, אלא מהוה הבסיס לכל מצות אבילות!

ונראה בזה שלפי הרמב"ם, כל דיני אנינות המבוססים על ריחוק מהמקום אין לו, ברם כל הדינים החוויתיים המבטאים את הקיום שבלב של אבילות יש לו. ולכן מחד גיסא אינו יוצא מן המקדש אחרי המטה ואינו מגדל פרע או קורע בגדים, אלא עומד לפני ה' ומקריב. אך מאידך גיסא כופה מיטתו ומסיר את סנדלו ומקיים שאר כל ניהוגי אבילות.

¹⁶ כמובן שיש להקשות נגד גישה זו דמהכ"ת איסור אכילת קדשים אם אין לכהן גדול שם אונן. וי"ל ע"פ דברינו לעיל מהסוגיא בימא שאיסור אכילת קדשים אינו דורש שם אונן פורמלי. ע"ע ריטב"א וקרן אורה כאן, ועיין בדברינו בהמשך.

¹⁷ הר"ן (סנהדרין יט. ד"ה ר' יהודה) העיר שמשמע מלשון הרמב"ם בסה"מ (ל"ת קסה) דהא דאינו מלווה את מתו ג"כ הוי מדאורייתא מדין "מן המקדש לא יצא". ולכאורה משמע הכי ג"כ מלשונו בהל' אבל (ז:ו). וכמובן שהרחבת דין מן המקדש לא יצא היא מתאימה לפי גישת הגרי"ד.

ויש להוכיח כן מדבריו לקמן בהל' אבל בענין קריעת בגדים (ח:א):
 "אבל חייב לקרוע על מתו שנאמר 'ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו' – הא
 אחר חייב לפרום ... ומהיכן קורע, מלפניו. והקורע מאחוריו או מן הצדדין
 או מלמטה לא יצא ידי חובת קריעה, אלא כהן גדול שהוא פורם
 מלמטה". אמנם משנה מפורשת היא בהוריות (יב:): "כהן גדול פורם
 מלמטה וההדיוט מלמעלה", אך צ"ע מהי מעמדה של קריעה זו מלמטה?
 הרי מפשטות לשון הרמב"ם [וגם לשון המשנה] משמע שזה חיוב גמור,
 אבל איך זה יתכן אם שאר בני"א אינם יוצאים ידי קריעה כ? ומשום הכי
 דחק המנחת חינוך (קנ:ב [ו]) לומר שהיא רשות בעלמא.¹⁸ אך לענ"ד י"ל
 שכל זה נובע מההבדל העקרוני בין הכה"ג לשאר בני אדם. מחד גיסא אינו
 יכול לקרוע בגדיו באופן שיוגדרו כבגדים קרועים, והוא יהפוך להיות
 מקרועי בגדים שאינם יכולים לעבוד במקדש. כל פעולה שמוציאו
 מהמקדש ומלפני ה' אסור לו לגמרי. אך מאידך פעולת קריעת בגדים
 כביטוי מעשי לקיום שבלב של אבילות הוא מאד מתאים! ולכן דוקא אצלו
 יש חיוב מיוחד לקרוע בגדיו מלמטה כדי שיבצע פעולת קריעה בלי עשיית
 חלות שם בגדים קרועים.

והנה לפ"ז יש לתרץ הקושיא הנ"ל איך מוכיחים מכהן גדול מצורע
 שאף ישראל מצורע ברגל נוהג צרעתו אם יש לכה"ג שם אונן ואילו
 לישראל ברגל ז"א. הרי מובן שיסוד דין המצורע הוא ההתרחקות הגמורה
 מלפני ה' – "בדד ישב, מחוץ מחנה מושבו" (ויקרא יג:מו), וניהוגי אבילות
 שלו נובעים מהתבודדות זו (לעומת האבל שאצלו הן ניהוגיו והן התרחקותו
 נובעים מתגובה למיתת קרובו). ואז שאלת הגמ' היא האם חיוב שמחה
 והתקרבות לפני ה' ברגל דוחה את זה, וכן נקט הגרי"ד (עמ' ריא).¹⁹ ואמנם

¹⁸ ועיין בראשונים שהובאו בהערה שם בהוצאת מכון ירושלים. למשל הנמוקי יוסף
 (מו"ק טז. בדפי אלפס) הסכים לכת הראשונים שכה"ג אינו נוהג אבילות, ולכן הוצרך
 לומר שקורע "לזכר בעלמא לכבוד אביו ואמו".

¹⁹ הגרי"ד המשיך להציע ביאור לשיטת הרמב"ם למה הכה"ג נוהג אבילות, אבל לענ"ד
 הדברים מרפסין איגרי. תמצית דבריו היא שלגבי ישראל אונן ברגל, דוקא מצות הרגל
 דוחה מצות אנינות, וכדאיתא בפירוש במו"ק (יד:): "אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד."
 ברם ככה"ג אין מצוה וקיום לדחות חלות האנינות, אלא רק החלות שם כהן גדול שלו,
 ואין לומר שחלות כזו תדחה מצות עשה. וז"ל באורך: "בכה"ג הרי אין שום עשה של

כשלוּמדים שרגל אינו דוחה צרעת מכהן גדול מצורע דכה"ש, לא אכפת לן כלל אם יש לו דין אונן או אם הוא מקיים איזה ניהוגי אבילות. העובדה שכה"ג מתאבל ומקיים קיום שבלב באיננותו אינו נוגע לשאלת מצורע ברגל. איננו צריכים השוואה גמורה בין שם אבל דכה"ג לשם אבל ברגל לכ"א, אלא צריכים לדעת אם יש בהם שום דין ריחוק מהמקום, ובוזה סובר הרמב"ם שהם שווים לגמרי. כה"ג אונן אינו יוצא מן המקדש ואינו מרוחק כלל מהמקום, וכמו שראינו מהמקור המיוחד לשם איננותו והנפק"מ הנ"ל. וא"כ יש לפרש דברי רבא בפשיטות. הן שם כהן גדול הן שם רגל מבטלים כל דין התרחקות מהמקום שיש באבילות. ומאחר שאעפ"כ, צרעת מועילה להרחיק הכה"ג מהמקום, אז י"ל דהה"נ לסתם בנ"א ברגל.

ולענ"ד יתכן שזו כוונת התוס' רי"ד על אתר. הרי"ד הקשה איך לומדים מכה"ג לרגל אם כה"ג אונן אסור באכילת קדשים, ולכאורה כוונתו היא שרואים מזה שיש לכה"ג שם אונן וא"כ אינו שווה לאונן ברגל שכל איננותו מבוטלת.²⁰ אך דבריו סתומים מאד, דז"ל: "אע"ג דלענין אכילה לא דמי לרגל, שהרי האונן אוכל קדשים במועד משום דלא חיילא עליה איננות, מ"מ לענין הקרבה כרגל הוא". וצ"ע דס"ס אינם דומים זל"ז! ואולי י"ל שכוונתו היא כש"כ, דאיסור אכילה שלו תלוי בדין אחר לגמרי. רק אכפת לו היתר עבודה של הכה"ג כי רק זה תלוי ביכולתו להתקרב לפני ה'.

התמדה במקדש ולפני השם, אלא שזוהי חלות התופסת את הגברא הנקרא עומד לפני ה'. ניהוג אבילות, מאידך, הוא מצות עשה. אם כן, מדוע לא יקיים את האבילות ולמה בדוקא ישאר מדובק בשכינה? אדרבה, יפרוש ויתמסר לאבילותו. כשם שאנו אומרים ששמחת הרגל דוחה אבילות ואינו פורש מלפני ה', נאמר, להיפך, כי מצות אבילות דוחה חלות התמדה כה"ג במקדש. רגל דוחה בשל מצות שמחה, דאם קיום אבילות נדחה, פקעה הפרשה. ברם בכה"ג, מהו הדוחה? לפיכך נהגה אבילות ותדחה התדמתו במקדש. ואיני מבין כלל וכלל, כי הלא התמדתו במקדש לא נדחה בכלל וכמו שהגרי"ד עצמו הסביר! הלא הוא עדיין עומד במקדש ולובש בגדי כהונה ומשלח קרבנות ועובד על המזבח, ועדיין אסור בגידול פרע ובקריעת בגדים וביציאה אחרי המטה! וצ"ע.

²⁰ אמנם ישנן דעות בראשונים ואחרונים שאונן ברגל אסור באכילת קדשים, ועיין למשל במאירי (פסחים ז:): ובמשנה למלך (הל' אבל ג:י). המשנה למלך ביסס איסור זה על הטירדא שראינו בסוגיא בימא. אולם נראה שהרמב"ם הסכים לשיטת הרי"ד שמתר לו לאכול קדשים.

ז. כהן גדול אונן וכהן גדול מצורע

הנה לחזק הענין, יש לעיין עוד בהבדל בין כהן גדול אונן לכהן גדול מצורע. לדברינו אמור להיות פער עצום ביניהם, כי כהן גדול אונן חייב להישאר לפני ה' מחמת עצם קדושתו, דהיינו היסוד של "מן המקדש לא יצא", ואילו כהן גדול מצורע חייב לפרוש לגמרי ולנהוג צרעתו ע"פ גזה"כ הנ"ל של "והצרוע". לאור זה ניתן להבין ההו"א המרחיקה לכת של רבא בגמ' הוריות (יב):

בעא מיניה רבא מרב נחמן משיח שנצטרע מהו באלמנה?
מידחא דחי או מיפטר פטר? לא הוה בידיה. זימנין הוי יתיב רב
פפא וקמבעיא ליה, א"ל הונא בריה דרב נחמן לרב פפא,
תנינא: אין לי אלא שעבר מחמת קריו, עבר מחמת מומין מנין?
ת"ל: והוא. קם נשקיה ברישיה ויהיב ליה ברתיה.

וז"ל תוס' הרא"ש בשם הרמ"ה פירוש הדברים: "מדחא דחי – מי אמרינן משיח שנצטרע מדחה ידחה מכהונה גדולה לפי שנצטרע וא"א לו לשמש כל זמן שהוא מצורע, ומהשתא ע"כ לא מדחי אלא מדברים שא"א לקיימן כשהוע מצורע ... א"ד מפטר פטר מכל דין כהונה לגמרי והרי הוא מותר באלמנה." הרי מסתפקים שמא צרעת מבטלת כל דין כהונה גדולה שלו, עד כדי כך שיהא מותר לאלמנה! וצע"ג, איך יתכן בכלל שצרעת תבטל דין כהונה גדולה? איך יצאה קדושת הגוף שלו לחולין? ובר מן דין, הרי רואים איך תפסו חומרת הספק, שרבא ור' נחמן לא יכלו לפתור אותו, ובדור הבא הפליג ר' פפא לנשק לו לר' הונא בריה דר' נחמן וליתן לו את בתו כשפתרו מגזה"כ. אבל במה נסתפקו כ"כ?

ובפשטות נראה שנסתפקו איך ביטול קיום "מן המקדש לא יצא" פוגם בשם כהונה גדולה. הרי לא דנים כלל בסתם קדושת כהונה, שרבא שאל דוקא באלמנה ולא בגרושה או חלוצה. אבל מאחר וחלק מעצם הגדרת כה"ג הוא שחייב להישאר לפני ה' תמיד, מה נעשה לקדושתו כשהוא חייב לפרוש? ולא רק לפרוש משום טומאה גרידא שבאה מסיבות

טבעיות, אלא דוקא מצרעת. הוא נגרש מן המקדש.²¹ זוהי אמנם שאלה חמורה הנוגעת ליסוד דינו של כה"ג. ואיברא דמסקינן שאסור באלמנה, אבל בכל זאת עצם השאלה לכאורה עדיין עומדת, שיתכן שצרעת פוגמת בעצם קדושתו אע"פ שאינה מתירה שום איסורים אצלו.²²

נמצא א"כ שהן כהן גדול אונן הן כהן גדול מצורע תלויים בדין "מן המקדש לא יצא" שקובע עצם קדושתו כגברא העומד תמיד לפני ה'. לכן נשאר במקדש ומקריב באנינותו, ולפי הרמב"ם כל עיקר שם אונן שלו שונה משם אונן של שאר בני אדם. יחד עם זה, צריכים גזה"כ מיוחד של "והצרוע" ללמד שניהוגי צרעת שייכים אצלו, דהו"א שיהא מופקע אף מזה. ברם, אחרי שלומדים שהוא פורש ונוהג צרעתו וכבר אינו מקיים דין "מן המקדש לא יצא", יש לחקור אם זאת אומרת דעצם קדושת כה"ג שלו נתבטלה ג"כ עד כדי כך שנסתפקו אדירי עולם רבא ור' נחמן ור' פפא אם אפילו נפטר משאר איסורי כה"ג כגון נישואי אלמנה וכו'.²³

ח. חשיבות "עמידה לפני ה'" בהל' ביאת מקדש

כאמור לעיל, כל דברינו במאמר זה הם בעיקר התפתחות והרחבה ביסוד הגרי"ד זצ"ל שמהות דין אונן הוא התרחקות מלפני המקום, וא"כ

²¹ והרי מאידך גיסא, יתכן שהבא לטהר מצרעתו צריך לעמוד דוקא לפני ה' – עיין תוס' (זבחים לב. סד"ה ובטמאים) שכתבו שצריך להכניס ידיו לבהונות דוקא בשער נקנור מדכתיב "פתח אהל מועד", ובחידושי הגרי"ז שם האריך להוכיח שזה משום שצריך לעמוד לפני ה', ושער נקנור הוא החלק היחיד של מחנה לוייה שמוגדר ככה.

²² הרמב"ם (הל' צרעת י:ו) פסק שכה"ג מצורע פורע ופורם כי עשה דוחה ל"ת, ואולי יש לדייק מזה שקדושתו עומדת ולכן צריך לסמוך על הכלל של עשה דוחה ל"ת, אבל אינו מוכרח. נעיר שהקרן אורה על אתר הקשה שלפי זה צ"ל דאין מצות קריעה על מתו מדאורייתא, דאלת"ה יבא עשה דקריעה וידחה ל"ת דפרימה. אולם לכאורה י"ל שדוקא לפי הרמב"ם, כה"ג שקורע על מתו עובר גם על עשה דמן המקדש לא יצא.

²³ אולי י"ל דמשום הכי דוקא מרים נצטרעה ולא אהרן למ"ד אהרן לא נצטרע (שבת צז.), כי לגביו צרעת אינה רק עונש אישי, אלא תסתור את עיקר מהותו כאהרן הכהן. ואולי גם יפגום בכל העם שהוא מייצג. ועיין בפרקי דר' אליעזר (פרק נד): "אמר הקדוש ברוך הוא אם יהיה גם אהרן מצרע, אין כהן גדול בעל מום יכול להקריב על גבי המזבח, אלא יראה באחרותו ויצטער, שנאמר ויפן אהרן אל מרים."

מובן שפסול אונן והיתר כה"ג אונן מושרשים בזה. בסיום הענין, רצוני להעיר שכ"ז נראה כפרט במהלך יותר כללי במשנת הרמב"ם בהל' ביאת מקדש, דהיינו המרכזיות והרגישות לעבודה שהעובד עומד לפני ה'. ונ"ל שזה בולט בפסקי הרמב"ם בשני פסולים נוספים: כהן עובד ע"ז וכהן ערל.

כהן עובד עבודה זרה

הגמ' בשלהי מנחות (קט.). קובעת פסול כהן עע"ז, והרמב"ם מביאו בסוף הל' ביאת מקדש (ט: יג-יד). פרק ט' עוסק בפסול זר, ולכן אין ספק שחלק מכוונתו במיקום פסול עע"ז הוא לומר שפסולו הוא כעין פסול זרות, שקדושת כהן שלו נהרסת ע"י הקשר עם ע"ז. אבל גם נראה שדוקא סיים הל' ביאת מקדש עם פסול זה להדגיש שחומרתו מתעלה על שאר הפסולים, כי ישנה סתירה מיוחדת בין כהן עע"ז לכל המושג של עבודה במקדש. ולכן בהל' ט"ו, כשהרמב"ם חוזר ומסכם עם רשימה של כל י"ח פסולי עבודה, הוא דוקא כותב העע"ז בתחילה. ועוד, הרמב"ם אינו מתייחס לשום פסול מלבד מהעע"ז, והאריכו האחרונים לדון בכהן רוצח, כהן מומר, וכו'.²⁴ ובר מין דין חידש צמצום נוסף, שאע"פ דמבואר בהל' י"ד שם בלשון "יראה לי" שמי שעבד בבית חונוי [עיקר נושא המשנה המקורית מנחות] אינו פוסל העבודה בדיעבד, וכנראה פסולו מדרבנן בלבד. ונראה בכל זה שהחומרא המיוחדת של פסול עע"ז גם מצמצמת את היקף הפסול דוקא לגביו.

ונראה שהרמב"ם דייק את כל זה מג' נקודות בסוגיא במנחות:

א. מיקום המשנה, שרבינו הקדוש החליט לקבוע פסול זה ממש בסוף המשניות של זבחים ומנחות, ולא יחד עם כל הפסולים הנרשמים בריש פ"ב דזבחים.

ב. לשון הגמ' ש"אין קרבנו ריח ניחוח". וצ"ע למה לא נקט לשון של "פסול" או "חילול" כרגיל.²⁵ הרמב"ם עצמו ג"כ כתב בלשון זה,

²⁴ והרמב"ם בד"כ דוקא עומד בראש המחמירים בתפיסת חטאים אלו!

²⁵ ואמנם עיין בזבח תודה שם שהעיר בזה וכתב "לולי דמסתפינא הוה אמינא דמאי דקאמר אין קרבנו ריח ניחוח היינו רק לכתחילה שלא להקריב שאין מזה נחת רוח

“עבר והקריב אין קרבנו ריח ניחוח”. ונראה שהבין בזה שהגמ' ס"ל שאין כאן פסול רגיל כמו זר ובעל מום. מי שיבין שום דבר בעולם העבודה ומה זאת אומרת לעמוד בבית ה' ולהקריב קרבנות לפניו יכיר שהעצ"ז מופקע מזה לגמרי. ולכן משתמשים בביטוי מיוחד לתאר את הפסול שמתמקד על הפן של ריצוי דוקא בקרבנות.

ג. חומרת הפסול עצמו, שפסול לעולם אפילו אם עבד בשגגה ואע"פ שעשה תשובה גמורה! ותמהו כמה מהאחרונים בזה שהלא אין לך דבר שעומד בפני התשובה, ומי עמד וצווח בזה יותר מהרמב"ם עצמו בהל' תשובה?!

ומכל הנ"ל נראה ברור שסובר הרמב"ם שפסול עצ"ז הוא בסוג בפני עצמו, שונה ביסודו ובעומק חומרתו משאר פסולי ביאת מקדש. ומובן שזה נובע מההכרה מה זאת אומרת לבא למקדש ה' ולעבוד שם לפניו, ומאידך בתועבת עבודה זרה שעומדת בסתירה גמורה לכל זה.

כהן ערל

הערל נמנה עם שאר הפסולים בזבחים רפ"ב, והרמב"ם קבעו בפ"ו מהל' ביאת מקדש (ה"ח) בזה"ל: "הערל הרי הוא כבן נכר שנ' 'כל בן נכר ערל לב וערל בשר', לפיכך ערל שעבד חילל עבודתו ולוקה כזר שעבד, אבל אינו חייב מיתה". ברם אין איסור מיוחד לעבודת ערל, וישנן כמה אופציות, אבל יש לפקפק בכולן:

א. זר – הרי הרמב"ם דימה ערל לזר בפירושו – "לוקה כזר שעבד", ויתכן שגם פסולו נעוץ בדין זרות.²⁶ כן נקט המהר"י קורקוס על אתר:

להקב"ה, אבל לא שיהיה מחולל עי"ז כיון ששב וכו". אך הרמב"ם דוחה חידוש זה בשתי ידיים.

²⁶ הפוסקים דנו באריכות בנוגע לזה אם כהן ערל פסול בנשיאת כפים. עיין בפר"ח (או"ח קכח: לט) ופמ"ג (שם א"א ס"ק נד) דפסול מדין זר ע"פ דברי הרמב"ם כאן, והמג"א (שם) חולק. ועיין באג"מ (או"ח ב: לג: ב) שפירש שפסול 'מדין בן נכר', ומזה יש לו מלקות של זר אבל לא מיתה של זר, ע"ש. [נ"ל שיש לפקפק בדבריו, כי האריך לבאר בדברי הרמב"ם ש"ערל בשר" ו"ערל לב" יש להם שם אחד, אבל נראה שהרמב"ם דוקא נמנע מלהזכיר פסול ערל לב, וכש"כ לעיל שלא הביא פסול מומר אלא רק פסול עצ"ז.]

“מיתה אין בו דלאו זר גמור הוא, אלא שיחזקאל השוהו לזר, ולמלקות הוא שהשוהו וכו’”. אך לפ”ז קשה למה הביאו כאן ולא להלן בפרק ט’ יחד עם פסול זר.

ב. **טמא** – ערל הוקש לטמא בכמה מקומות בש”ס. כתוב (ויקרא כב:ד) “איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר וגו’” ודורש ר’ עקיבא (יבמות ע.) “איש איש לרבות הערל.” וכן בגמ’ חגיגה (ד.) תניא שערל וטמא פטורים מן הראייה, ומבואר שם שזו דעת ר’ עקיבא “דמרבי לערל כטמא.” שיטת הרמב”ם מסובכת היא,²⁷ אבל ברור שגם הוא רואה קשר בין ערל לטמא. ז”ל בהל’ תרומות (יב:כב): “עשרה אין חולקין להן תרומה בבית הגרנות ... והערל והטמא מפני שהן מאוסין וכו’,” וכמו”כ בהל’ מעשר שני (ג:כג): “הערל כטמא ואם אכל מעשר שני לוקה מן התורה וכו’.” ובהל’ חגיגה (א:א): “נשים ועבדים פטורין מן הראייה ... וטמא וערל ... וכבר ביארנו בהלכות ביאת מקדש שאין הטמא ראוי לביאה, וכן הערל מאוס כטמא.” ועוד שם הל’ ד’ לגבי פטור שלמי שמחה: “וכולן חייבין בשמחה חוץ מחרש שוטה וקטן וערל וטמא ... וערל וטמא מפני שאינן אוכלים קדשים ואינן ראויין לביאה כמו שביארנו בהלכות ביאת מקדש ובהלכות מעשה הקרבנות.”²⁸ וא”כ יש להסיק שגם פסול ערל קשור לטמא. אך דא עקא שהרמב”ם כבר הביא כל דיני טמא לעיל בפרקים ג’-ד’, ולא הזכירו בכלל כאן בפרק ו’.

ג. **בעל מום** – כל הנושא של ביאת מקדש פרק ו’ עד הלכה ח’ הוא פסול בעל מום, ואח”כ הרמב”ם חוזר לדון בדיני בעל מום עד סוף פרק ח’.²⁹ וכן ברשימה בסוף ביאת מקדש דוקא סמך הרמב”ם פסול ערל לפסול בעל מום [וכמו שסמך עע”ז לזר]. ועיין בדברי הר”ש משאנן (הובא באו”ז

²⁷ הרמב”ם (הל’ תרומות ז:י) מביא מקורו של ר’ אליעזר בסוגיא ביבמות שם לאסור ערל באכילת תרומה מהיקש “תושב ושכיר” בתרומה ובקרבן פסח.

²⁸ עיין בחי’ הגר”ח (יבמות עב:) ובחי’ מרן רי”ז הלוי (הל’ פרה אדומה עמ’ סב ד”ה ולפי”ז) שחילקו לגבי ערל ומחוסר כיפורים בין “דין טמא” ל”מטמא ממש,” ע”ש.

²⁹ בהל’ ט’ שם הביא הרמב”ם פסול נושא נשים בעבירה ומטמא למתים, אבל מבואר שזה נמצא כאן כי חייב לקבל בבית דין שלא יעבור שוב, ומזה עובר הרמב”ם לתאר אין הבית דין הגדול בדין ביוחסין ובמומין.

הל' מילה ס' צט, ומצוטט בכנסת הראשונים אות קפ"ח) שהקשה למה צריכים פסוק מיחזקאל ולא סגי בלימוד דערל כטמא, וז"ל: "אפילו לר"ע אצטריך, דלא תימא הואיל וערל מטמא נפקא לן מה טמא בציבור עף ערל בציבור, קמ"ל דערל כבעל מום דמי ואין בעל מום בציבור כדאמר במנחות פ"ק, ולהכי אקשיה נמי לערל לב." אולם אף בזה יש להקשות, כי הרמב"ם לא כתב "הערל הרי הוא כבעל מום" אלא "הערל הרי הוא כבן נכר."

ולכן צריכים לבאר דבריו ביתר דיוק. יסוד פסול ערל לפי הרמב"ם הוא מצד המיאוס שבו. זה מה שהדגיש הרמב"ם בסביבת איסור ביאת מקדש שלו בריש הל' חגיגה: "וכבר ביארנו בהלכות ביאת מקדש שאין הטמא ראוי לביאה, וכן הערל מאוס כטמא." וכ"כ בהל' תרומות שאין משלחין תרומה כלל לטמא ולערל "מפני שהן מאוסין." וזה יצא לו מהסוגיא ביבמות (עב: וע"ע עא.) שערל פטור מן הראייה "משום דמאוס." ונראה שמשום הכי סמך הרמב"ם פסול ערל לפסול בעל מום, כי המיאוס הוא הגורם היסודי לשניהם – מיאוס פיזי אצל הבעל מום ומיאוס רוחני אצל הערל. ויתכן שדי במיאוס זה לשוויה לזר במידה מסוימת עד כדי כך שלוקה אם עובר ועובד. ואפילו ביאת מקדש גרידא נאסרת לו!

וא"כ, שוב רואים דוגמא בהל' ביאת מקדש שמתעלה על חשבונות טכניות. במקביל לכהן עע"ז, אם משיגים מהי עבודה במקדש ומהי הזכות לבא לבית הבחירה ולעבוד לפני ה' – רק אז יכולים להבין הסתירה והחילול והמיאוס של עבודת כהן ערל.

ויש להשוות את כל הנ"ל לכהן אונן. כמובן אין אצלו שום צד של מיאוס או חטא ח"ו, ולכאורה קדושת כהונה שלו נשארת בעינו ולכן אם היה באמצע העבודה כששמע שמת לו מת, האיסור דמן ממקדש לא יצא עדיין שייך עד גמר העבודה. ברם אף כאן הפסול נובע מההכרה שהכהן העובד חייב לעמוד לפני ה' ולהתייחס אליו. והתרחקות זו אמנם מועילה ליישם חלות פסול ממש בגברא כהן אונן, שווה לבעל מום.³⁰ קיום אנינות כולל התרחקות מלפני המקום, וממילא מונעו מלעבוד, ומצד שני קיום כהונה גדולה כולל עמידה תמידית לפני ה', וממילא מונעו מלהתאונן.

³⁰ תודתי נתונה לכן רודי הרב יצחק בלאו שליט"א שהעירוני בזה.

ט. סיכום

ידוע שרגל מבטל אבלות וכנראה סותר אותה, והגרי"ד זצ"ל קבע מסמרים להלכה כי סתירה זו פועלת בשני רבדים: א' כי הקיום בשניהן הוא קיום שבלב, קיום שבלב של שמחה בצד אחד וכנגדו קיום שלב של אבלות וצער; ב' כי קיום שמחת הרגל מושרש בהתקרבות לפני ה', ואילו קיום אבלות הוי דוקא התרחקות מלפניו. ועוד ביאר שמשום זה מוכשר כה"ג אונן לעבודה, דלעולם אינו מובדל מלפני ה' כדכתיב "מן המקדש לא יצא", וזה נכון בפרט בשיטת הרמב"ם שמדגיש דין זה בכמה תחומים מחודשים.

מאידיך, מבואר ברמב"ם שיש לכה"ג שם אונן, נגד הרבה ראשונים, ואפילו הביא פסוק מאנינותו של אהרן הכהן כמקור כללי למצות אבלות בריש הל' אבל. והצענו שכה"ג יש לו אותו קיום שבלב של אנינות ואבלות של שאר בנ"א, אבל יש הבדל בעיקר שם אונן שלו, שאינו מתרחק מהמקום כלל וכלל במשך אנינותו.

ואלו הן הראיות ונפק"מ שהבאנו לכל הנ"ל:

א. הרמב"ם הביא מקורות שונים לאיסור אכילת קדשים של אונן כהן גדול ואונן כהן הדיוט. וביארנו שזה משקף חילוק עקרוני בין השם-אונן שלהם, שכהן הדיוט נזהר באכילת קדשים מחמת התרחקותו הכללית מה' ומן המקדש [ולכן איסורו באכילת קדשים קשור לאיסורו בעבודה], ואילו כה"ג אסור רק מחמת צערו ואבלותו.

ב. הרמב"ם פסק כבי רבי ישמעאל שכהן הדיוט אסור בעבודה מק"ו מבעל מום, ויוצא א"כ שפסולו הוי חלות פסלות בגברא. ואילו המקור לאסור אכילת קדשים בכה"ג הוא "ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'", ומבואר שאין כאן הפקעה בשם גברא אלא שפשוט אינו ראוי לאכול קדשים במצבו הרגשי.

ג. מיקום פסול אונן בהל' ביאת מקדש הוא דוקא בפרק ב', הפרק שעוסק בעיקרו באיסורי ביאה ריקנית ויציאה שלא כדת. אף זה מוכיח כשיטת הגרי"ד שיסוד פסול אונן הוי ההתרחקות מלפני ה'.

ד. עפ"ז אפשר להבין שיטת רש"י ועוד ראשונים בדברי ר' יוסי (יומא יג:): שכהן הדיוט ששמע שמת לו מת בשעת העבודה נשאר במקדש וגומר עבודתו. שאע"פ שנגיד שפסול אונן הוי חלות פסלות בגברא, ר' יוסי סבור שעמידתו ממש לפני ה' ["על גבי המזבח!"] שרוי בעבודה מונעת חלות אנינות עד גמר העבודה. ואף הרמב"ם הסכים לזה באופן חלקי. שיטתו היא שיפסוק הכהן בעבודתו אבל יישאר במקדש, שיש מתח בין השם אונן שחל עליו ומציאותו בפועל לפני ה', שעדיין מצורף לעבודה, ולכן שוא"ת ולא יצא מן המקדש עד שאחרים יגמרו את העבודה.

ה. עוד מובן למה הרמב"ם השווה איסור שילוח קרבנות של מצורע ואונן, ששורש האיסור בשניהם הוא ההתרחקות מלפני המקום.

ו. פשטות מסקנת הסוגיא ביומא (יד). היא שאיסור אכילת קדשים של כה"ג אונן אינו תלוי בשם אונן ממש, ולכן היה נאסר אפילו במקרה שע"פ דין לא היה אונן כי גירש את אשתו על תנאי, הואיל ועדיין טרוד ומצטער. וכ"כ רש"י שם. ולפי הדברים הנ"ל זה מחוור כשמלה, כי איסור אכילת קדשים של כה"ג אינו תלוי בשם אונן פורמלי אלא בקיום שבלב של אבלות וצער, ומצאנו ראיות נוספות לזה מהסוגיות בפסחים שדברים שאסורים לאונן לאכול מופקעים משם "לחם עוני" אע"פ שכמובן גם בליל פסח ליכא שום דין אונן פורמלי.

ז. שיטת הרמב"ם שכה"ג חייב בחובה גמורה לקרוע בגדיו מלמטה אע"פ ששאר בנ"א אינו יוצאים י"ח בקריעה כזו מובנת, כי הכה"ג חייב לבצע קריעה כביטוי מעשי לצערו וקיומו שבלב של אבלות, ברם אסור לו להפוך לגברא "קרוע בגדים" שנאסר ע"י כך מביאת מקדש. ואילו בשאר בנ"א הוא להיפך, דהא גופא הוי חלק מקיום אבלותם.

ח. לפי הנ"ל קושיית הראשונים איך לומדים במו"ק (יד:) ממצורע כה"ג למצורע ברגל מתורצת. שאכן יש לכה"ג שם אונן, אבל זה לא נוגע כלל למעמדו כעומד לפני ה', דהיינו השאלה ברגל. בבחינה זו כה"ג ורגל שווים לגמרי, ולכן אפשר להשוות ביניהם לענין מצורע שאדם ברגל ינהוג ניהוגי מצורע כמו שכה"ג נוהג.

ט. אפשר להבין ההו"א המרחיקה לכת של הגמ' בהוריות (יב:): שכה"ג מצורע יופטר מכל איסורי כה"ג, כולל נישואי אלמנה וכדו'. צרעת

אמנם מוציאה את הכה"ג מן המקדש ומרחיקו מלפני המקום, ולכן שאלת הגמ' היא האם ועד כמה זה פוגע בעצם שם כה"ג וקדושתו.

י. באופן כללי נראה שהרמב"ם בהל' ביאת מקדש היה מאד רגיש לחשיבות ההלכתית-מחשבתית בהא דכהן עובד עומד לפני ה', וזה בולט בחומרא יתירא שהוא סיפח לפסול כהן עע"ז, וכן מתפיסתו שפסול כהן ערל ביסודו מהוה פסול מיאוס.

ויש להדגיש שכל זה מאפיין את קדושתו של הכה"ג באופן ברור, שמצד אחד שייך הוא לכל העם, הוא נציג הציבור וחלק ממנו עם אותם רגשות וצערות אנושיות שלהם, ואילו מצד שני חייב להתעלות מעל כל זה ולהישאר תמיד עומד לפני בוראו. וכמובן שאיזון זה ממש תופס דמותו של אהרן הכהן, האב טיפוס של כהונה גדולה.³¹

³¹ איזון זה בין מעמדו ה'רשמי' של אהרן כעומד לפני ה' ומעמדו הרגשי בוקע ועולה מהפסוקים ומדרשים בפרשת מיתת נדב ואביהוא. ולדברינו מאד מעניין שאהרן חידש מדעתו שאין לו לאכול אע"פ שנתחייב לעבוד, ושהודה לו משה רבינו אח"כ. ואכמ"ל. רק נציין שרש"י עה"ת פירש כמו ר' נחמיה (זבחים קא.) שמפני אנינות נשרפה, ובזה נחלקו משה ואהרן, ולא כמו רבנן שמפני טומאה נשרפה. ולפי גישה זו אהרן כפה את עצמו לאכול את הקדשי שעה המיוחדת בשמחה ובגדולה, אבל הסיק שבקדשי דורות יש לו לחזור למצבו הטבעי ולמנוע מלאכול.